

ПОЛЯКОВА

Євгенія Сергіївна
riske2074@gmail.com

УДК 336.76

ОБґРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА – ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ОСНОВІ СКОРИНГОВОЇ МОДЕЛІ

JUSTIFICATION OF ASSESSMENTS CREDITWORTHINESS OF BORROWERS - INDIVIDUALS BASED MODEL SCORING

У статті обґрунтовано напрямки удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи. Доведено, що використання ефективних методик оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи забезпечить зменшення кредитних ризиків та покращить якість кредитного портфеля, що в умовах конкурентної боротьби є важливим завданням для банку.

В статті обґрунтовано напрямки удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичного лица. Доказано, что использование эффективных методик оценки кредитоспособности заемщика - физического лица обеспечит уменьшение кредитных рисков и улучшит качество кредитного портфеля, что в условиях конкурентной борьбы является важной задачей для банка.

In the article the areas of improvement assess the creditworthiness of the borrower – individual are based. It is proved that the use of effective methods of assessing the creditworthiness of the borrower - individual will reduce credit risk and improve the quality of the loan portfolio, which in a competitive environment is an important task for the bank.

к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»"

Ключові слова: банк, кредит, ризик, позичальник, скоринг

Ключевые слова: банк, кредит, риск, заемщик, скоринг

Keywords: bank, credit, risk, borrower, scoring

ВСТУП

Досить часто перед банківськими установами постає проблема неповернення позичальником отриманих кредитів. З метою зниження такого ризику банк повинен оцінювати кредитоспроможність позичальника. Таким чином, виникає необхідність розроблення ефективних механізмів оцінювання кредитоспроможності позичальника.

Зазвичай в банківській практиці використовують статистичні або експертні методики побудови моделі оцінки кредитоспроможності позичальника. В умовах відсутності достатньої якісної статистичної бази про позичальників, що стосується і Україну, банкам здебільшого доводиться відмовлятися від статистичних методів оцінки кредитоспроможності. Експертні методи оцінки кредитоспроможності позичальника реалізуються на основі суджень кредитних фахівців, таким чином в даних методах присутній людський фактор, який може негативно вплинути на оцінку позичальника – фізичної особи шляхом помилок, зловживання чи шахрайства. Скорингова модель являється найефективнішим методом оцінювання кредитоспроможності позичальника – фізичної особи, що бурхливо розвивається у світі. Однак, ця модель недостатньо

розглянута в спеціальній літературі і мало досліджена. Із цього випливає необхідність широкого висвітлення методологічних аспектів цієї проблематики.

МЕТА РОБОТИ полягає в вивченні процесу та удосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальника банку – фізичної особи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Скоринг – це математична модель у вигляді зваженої суми певних характеристик, яка на основі кредитної історії попередніх клієнтів банку намагається з'ясувати ймовірність того, що конкретний позичальник поверне кредит у визначений термін [1].

В основу скорингу покладено вивчення кредитних історій позичальників, які отримували позики в минулому, з метою їх класифікації та визначення характерних ознак надійних та безнадійних позичальників. Скорингова система на основі аналізу кредитного портфеля банку та інформації про позичальників має розділити позичальників на надійних і безнадійних, щодо повернення кредиту.

Основне завдання скорингу полягає не лише в тому, щоб з'ясувати, чи спроможний клієнт повернути кредит та виплатити відсотки чи ні, але й

ступінь надійності потенційного позичальника. В скоринговій моделі кожному параметру, який характеризує позичальника надається реальна оцінка в балах [2].

Стосовно практичної реалізації системи кредитного скорингу в банку, то існує два альтернативних шляхи [3]:

– розробка скорингу всередині банку – це найбільш популярна реалізація в українських банках, переважно така система створюється засобами Microsoft Excel. Звісно, вона обмежується мінімальними функціями, незначними можливостями, рядом незручностей для користування;

– розробка скорингу спеціалізованою компанією – такий варіант реалізації більш поширений у банках розвинених країн. Мова йде про створення повноцінної системи оцінки кредитних ризиків, їх аналізу, побудови статистичних звітів, відображення трендів шляхом використання засобів математичного й статистичного апарату, методів глибокого аналізу даних, зокрема, лінійну та логістичну регресії, нейронні мережі, генетичний алгоритм, дерева рішень та інших інструментів. [4].

Як правило, банки обмежуються придбанням скорингової карти для оцінювання кредитоспроможності позичальника і рідко купують у того ж розроблювача комплексні програми для аналізу кредитних ризиків протягом всього терміну кредитних відносин.

Повноцінна скорингова система включає чотири види кредитного скорингу - аплікаційний, поведінковий, колекторський та скоринг оцінки можливого шахрайства [3].

Оцінка можливості шахрайства визначає ймовірність потенційних неправомірних дій позичальника. За даними українських банків, під шахрайство підпадає до 10% усіх неплатежів [1].

Світова практика ризик-менеджменту довела переваги використання потужних систем кредитного скорингу, які характеризуються такими сильними сторонами, як гнучкість, легка інтеграція з іншими банківськими системами, масштабність, продуктивність, широкі можливості підсистеми аналітичної звітності.

Зазначимо, що існує значна кількість компаній, здатних розробити скорингову модель, яка б відповідала вимогам кредитної установи за невеликі терміни. Найбільш відомими розробниками таких систем є західні компанії – «SAS», «EGAR», «Experian», «KXEN». В Україні такі послуги надають «Faim Isaac Corporations», «Scorto Solutions», «Creditinfo Group» і «SAS». Банківські установи обирають розробників скорингових систем, виходячи з цін на їхню продукцію і досвіду в цій сфері.

Зазначимо вимоги сучасного кредитного ринку до функціональних можливостей системи кредитного скорингу [5]: централізованість, тобто одна скорингова система повинна працювати одночасно в усіх відділеннях банку, його філіях та інших віддалених точках з надання кредитів; однією з найважливіших функцій є створення різних скорингових моделей; створення стратегій аналізу

позичальників; робота з інформацією із зовнішніх джерел; управління правилами кредитної політики; прийняття рішень; налаштування скорингового рейтингу; скорингова звітність.

До головних переваг використання скорингової методики оцінки кредитоспроможності позичальника відносять [3]: об'єктивність оцінки кредитоспроможності позичальника; збільшення швидкості видачі кредитів; відстежує потенційних шахраїв; покращення якості кредитного портфеля банку; не потребує тривалого навчання працівників; зловживання можливі лише на рівні вищої ланки кредитних фахівців; можливість автоматизувати процес прийняття рішень щодо видачі кредитів фізичним особам; зростання дохідності банку тощо.

Метод скорингу дозволяє провести експрес-аналіз заявки на кредит у присутності клієнта. У французьких банках клієнт, запросивши позику і заповнивши спеціальну анкету, може отримати відповідь про можливість надання позики протягом кількох хвилин.

Скоринг відмежовує суб'єктивність оцінок, традиційно пов'язану з кредитними рішеннями. Помилки можуть бути викликані лише з неякісними скоринговими моделями. Шахрайство можливо, проте його ймовірність помітно знижується. Завдяки стандартизації оцінки кредитоспроможності банкам не важко контролювати і відстежувати ефективність кредитних рішень.

Як свідчить досвід зарубіжних банків, після введення в роботу скорингових моделей підвищується ефективність управління кредитним портфелем, рівень «поганих» боргів скоротився на 15 - 20% у порівнянні з ручним опрацюванням кредитних заявок. Автоматизація знижує витрати на опрацювання заявок на кредит до мінімуму, у деяких кредитних програмах з невеликими сумами кредитів скоринг може автоматично ухвалювати рішення у 85-90% випадках.

Поряд з цим виділяють певні недоліки скорингових методів оцінки кредитоспроможності позичальника:

– складність та трудоємність розробки якісної системи кредитного скорингу, а саме: якісну скорингову систему може розробити лише та компанія, яка володіє всіма теоретичними знаннями про методологію побудови систем кредитного скорингу, а також має значний практичний досвід; відсутність необхідних даних для роботи системи кредитного скорингу (аналітичні технології можуть успішно працювати тільки тоді, коли є що аналізувати); ще однією серйозною проблемою може стати неповні дані в базі. Через непередбачену технологію збору даних або через її порушення, інформація може збиратися стихійно, безсистемно, фрагментарно. Аналіз таких даних становитиме небезпеку для банку, оскільки на основі невірних результатів аналізу дуже легко ухвалити невірні рішення.

– висока вартість розробки скорингової системи.

Отже, здатність моделей кредитного скорингу

економічно ефективно та якісно оцінити кредитоспроможність позичальника – фізичної особи в різних економічних умовах пояснюється ще й тим, що скоринг надає можливість враховувати регіональну специфіку, зміни макроекономічної ситуації в країні, а також загальносвітові глобалізаційно-інтеграційні процеси, які відбуваються у світі.

ВИСНОВКИ

Технології кредитного скорингу мають постійні тенденції до розвитку і вдосконалення, а тому можуть успішно знайти своє застосування в Україні. Незважаючи на високу складність і вартість впровадження подібних систем, їх використання має покращити якість кредитного портфеля вітчизняних банків і підвищити надійність банківської системи України в цілому шляхом зменшення частки «проблемних» кредитів і зростання обсягів кредитування. Додаткові прибутки, отримані банками завдяки введенню системи кредитного скорингу, мають покрити затрати на її розроблення та впровадження за декілька років. Таким чином, впровадження скорингових систем у практику

українських банків дозволить підвищити впевненість в поверненні кредиту позичальником та відповідно знизити кредитних ризиків банку, а також скорингова система відчутно скоротить час на прийняття банком рішення на видачу кредиту.

Список використаних джерел

1. Камінський, А.С. Експертна модель кредитного скорингу позичальника банку / А.С. Камінський // Банківська справа. – 2009. - № 1. – С. 75-81.
2. Бурій, К.П. Скорингові системи як інструмент протидії фінансовим ризикам банків при кредитуванні / К.П. Бурій / Вісник НБУ. – 2011 р. - № 8 (213). – С. 3-9.
3. Офіційний сайт prostobankir.com.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostobankir.com.ua>.
4. Hand, D.J. Statistical classification methods in consumer credit / D.J. Hand, W.E. Henley // Journal of the Royal Statistical Society, Series A. – 1997. – V. 160. – P. 523-541.
5. Офіційний сайт українського банківського порталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banker.ua>.